

Samenvatting maatschappijleer, Civitas

Inhoudsopgave

Periode 1	2
Introductie	2
Hoofdstuk 1	2
<i>Paragraaf 1</i>	2
<i>Paragraaf 2</i>	3
Hoofdstuk 2	4
<i>Paragraaf 1</i>	4
<i>Paragraaf 2</i>	5
<i>Paragraaf 3</i>	5
<i>Paragraaf 4</i>	7
Hoofdstuk 3	7
<i>Paragraaf 1</i>	7
<i>Paragraaf 2</i>	7
<i>Paragraaf 3</i>	9
Intermezzo A	9
Periode 2	10
<i>Paragraaf 2</i>	10
2.1 Anarchisten	10
2.2 Communisten	10
2.3 Radicalen	11
<i>Paragraaf 3</i>	11
3.1 Conservatieven	12
3.2 Reactionairen en fundamentalisten	13
3.3 Fascisten	13
Hoofdstuk 5	14
<i>Paragraaf 1</i>	14
<i>Paragraaf 2</i>	14
<i>Paragraaf 3</i>	14
<i>Paragraaf 4</i>	15
4.1 Linkse en rechtse confessionelen.	15
<i>Paragraaf 5</i>	15
Hoofdstuk 6	16
<i>Paragraaf 1</i>	16
<i>Paragraaf 2</i>	17
<i>Paragraaf 3</i>	18
<i>Paragraaf 4</i>	19
<i>Paragraaf 5</i>	19
<i>Paragraaf 6</i>	20
Hoofdstuk 7	21
<i>Paragraaf 1</i>	21
<i>Paragraaf 2</i>	22
2.1 De rechtsstaat	22

Periode 1

Introductie

Hoofdpijnen maatschappijleer:

- Hoe leven mensen samen?
- En Hoe wordt de maatschappij ingericht?

Burgerschap: de rechten en vrijheden die een burger heeft.

Burgerplicht: de plichten die een burger heeft ten opzichte van anderen en de staat (wetten).

Hoofdstuk 1

Over burgerschap en sociale problemen

Paragraaf 1

Over burgerschap

De verhouding tussen burgers en de staat wordt **het publieke recht** genoemd, en de verhouding tussen burgers wordt **het burgerlijke recht** genoemd. Deze rechten zijn vastgelegd in wetten. Deze wetten zijn vaak gebaseerd op mensenrechten.

4 soorten burgerschap (T.H. Marshall)

1. Particulier (individueel) burgerschap

- a. Individuele vrijheidsrechten (vb: recht op bezit, recht op vrijheid van meningsuiting)
- b. Klassieke mensenrechten
- c. De burger is zelf verantwoordelijk voor het eigen leven en welzijn

2. Politiek burgerschap

- a. Medezeggenschap van burgers (recht op zeggenschap)
- b. Maatschappelijk gericht -> burger is medeverantwoordelijk voor de samenleving

3. Sociaal burgerschap

- a. Recht op sociale voorzieningen (vb: gezondheidszorg, inkomen)
- b. Mogelijkheid voor iedereen om volwaardig deel te nemen aan de samenleving. Niet meer afhankelijk van afkomst of klasse.

4. Corporatief burgerschap

- a. Mogelijkheid tot vereniging
- b. Burgers organiseren zich in grote organisaties met religieuze of ideologische achtergrond (non-profit organisaties).
- c. Maatschappelijk middenveld.

3 opvattingen over burgerschap m.b.t het bestuur:

In hoeverre moeten de burgers worden ingeschakeld in het bestuur van de samenleving.

1. Liberale opvatting

- a. Nadruk op juridische rechten en vrijheden van de mens. Burgers zijn gelijkwaardig en hebben recht op een gelijke behandeling.
- b. Uitgangspunt: een onvoorwaardelijk respect voor de individuele vrijheidsrechten van de burger. (Vb. vrijheid van meningsuiting en stemrecht.)
- c. Mogen meedoen.

2. Neon-republikeinse opvatting

- a. Politieke betrokkenheid en participatie in de democratische rechtstaat wordt verwacht. De betrokkenheid bij de democratie en het sociale leven is mogelijk en raadzaam.
- b. Sociale kant: mensen werken samen aan een 'politieke cultuur'.
- c. Mogen en kunnen meedoen.

3. Communitaristische opvatting

- a. Veel inbreng van de burgers wordt verwacht. Mensen moeten zich niet alleen betrokken voelen, maar moeten ook meedoen in de burgerlijke samenleving.
- b. Mensen zijn actief in organisaties -> mensen leren mee te doen.
- c. Mogen, kunnen en willen meedoen.

Paragraaf 2

Over sociale problemen

Burgerschapsrechten ontstaan door wrijving en onenigheid tussen groepen. Er ontwikkelen zich steeds nieuwe problemen, die mensen niet zelf kunnen oplossen, ze hebben de overheid nodig.

Om te kunnen bepalen wat een sociaal probleem is heeft de socioloog K. Schuijt **7**

kenmerken van een sociaal vraagstuk opgesteld:

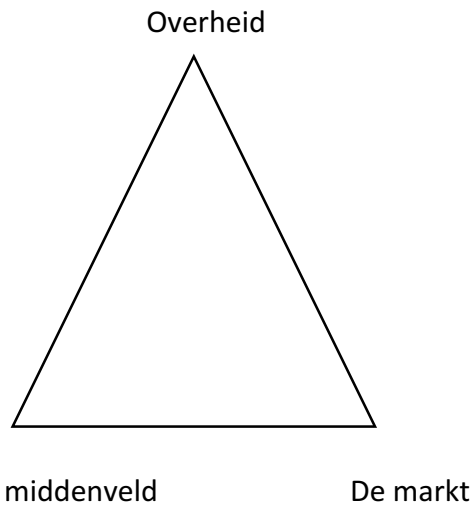
1. Het gaat om grote groepen mensen (>1000).
2. Het gaat om particuliere overlast -> mensen hebben er last van.
3. Het gaat de burgers boven hun macht -> de politiek moet ingrijpen.
4. Er zijn meningsverschillen over en verschillende visies op het probleem.
5. Sociale problemen zijn ingewikkeld verstrengeld met andere problemen. Als je echt iets aan het probleem wilt doen, moet je ook andere problemen aanpakken.
6. Politici maken er beleid over.
7. Het probleem kan nooit definitief opgelost worden -> het keert steeds terug.

Bij sociale problemen spelen altijd vele belangen van vele groepen. Om een visie goed te kunnen begrijpen moeten we eerst weten bij welke groep iemand hoort.

We kunnen groepen indelen in categorieën doormiddel van de **sociaal-economische driehoek**.

Definitie groep: een georganiseerde groep die onder een adres te bereiken is. (Vb: bedrijf of overheidsinstelling.) (Jongeren tussen de 10 en 16 is geen groep, want niet te bereiken.)

Sociaal-economische driehoek:

Overheid: politiek, de staat, overheidsorganisaties.

Maatschappelijk middenveld: groepen georganiseerde burgers, non-profit, stichtingen en verenigingen.

De markt: commerciële instellingen, bedrijven, gericht op winst maken.

Het maatschappelijk middenveld en de markt zijn samen ook wel **het particulier initiatief**.

De overheid heet het **overheidsinitiatief**.

Bekijk pagina 24,25 in je tekstboek voor een overzicht met voorbeelden van groepen uit de SE-driehoek.

Hoofdstuk 2

De grote ontwikkelingen

Paragraaf 1

Inleiding

Sociale problemen ontstaan door wrijving tussen groepen en sociale ontwikkelingen.

Hiervoor wordt beleid gemaakt, maar beleid kan ook weer leiden tot sociale ontwikkelingen.

In dit hoofdstuk gaan we kijken naar de 3 grote sociale ontwikkelingen.

Paragraaf 2

Sociale cohesie

Mensen verenigen zich in groepen waartoe ze zich verbonden voelen. Een van de bestaansvoorwaarden voor een samenleving is een affectieve verbinding tussen de leden van een samenleving; een 'wij gevoel'.

In de groepen waarin mensen zich verenigen controleren mensen elkaar. Dat heet **sociale controle**. De groep zorgt dat iedereen zich aan de regels houdt en dat ieders gedrag sociaal blijft. Dit wordt **sociale cohesie** genoemd.

Sociale cohesie: de interne bindingskracht van een groep.

In de huidige/moderne samenleving worden mensen steeds meer naar zichzelf gekeerd.

Mensen passen zich minder aan, aan anderen. Dit heet **individualisering**. Het voordeel van individualisering is dat mensen meer vrijheid hebben. Een groot nadeel is echter dat mensen kunnen vereenzamen.

In een samenleving met sociale cohesie heb je ook uitvallers. De socioloog Schuyt formuleert **drie soorten uitvallers:**

1. Mensen die er niet bij willen horen. (Zelfmoordenaars, 'opting outs').
2. Mensen die er niet bij mogen horen.
3. Mensen die er niet bij kunnen horen. (Daklozen, 'drop-outs').

De overheid kan het uitvallen van mensengroepen voorkomen door bijvoorbeeld een beleid voor discriminatie.

Paragraaf 3

Sociale ongelijkheid

Voor een staat is het belangrijk om zoveel mogelijk uit haar burgers te halen. Dit is niet altijd mogelijk, omdat mensen bijvoorbeeld uit een milieu komen waar leren niet vanzelfsprekend is.

Er zijn verschillende soorten ongelijkheid door herkomst en milieu:

- Financieel kapitaal (inkomen en bezit)
- Sociaal kapitaal (relaties en netwerk)
- Cultureel kapitaal (opvattingen en gewoonten)

De socioloog van Heek formuleert verschillende soorten van **sociale ongelijkheid:**

Gebied	Ongelijkheid in:	Privileges
Politiek	Macht	Politieke bevoegdheden en rechten
Cultureel en cognitief	toegang tot kennis	Meer kennis en informatie
Economisch	bezit en inkomen	Materiële beloning, comfort, gezondheid
Affectief	mogelijkheid 'binding'	Status, populariteit, aanzien
Militair	toegang tot wapens	Militair of politie ingrijpen

Deze vormen van ongelijkheid staan niet op zichzelf, ze zijn met elkaar verbonden, ongelijkheid op het ene gebied beïnvloedt ongelijkheid op een ander gebied. Als je bijvoorbeeld geen financiële middelen hebt heb je vaak ook geen toegang tot goede scholen of een abonnement op een krant.

Sociale ongelijkheid: verschillen in macht en de daarmee verbonden sociale privileges. Bij maatschappijleer wordt gekeken naar de ongelijkheid tussen groepen, en niet tussen individuen. Voor de verdeling in lagen wordt het woord sociale stratificatie gebruikt.

Sociale stratificatie: gelaagdheid in de samenleving of ongelijkheid tussen verschillende sociale lagen (groeperingen).

Je begint in dezelfde laag als je ouders. In de huidige moderne industriële samenleving is het mogelijk om te ontsnappen uit die laag. Dit wordt (**verticale**) **sociale mobiliteit** genoemd; het stijgen of dalen op de maatschappelijke ladder.

Inter-generatiemobiliteit: stijgen of dalen op de maatschappelijke ladder in vergelijking tot je ouders.

Intra-generatiemobiliteit: stijgen of dalen op de maatschappelijke ladder in vergelijking tot je eigen leven.

Toenemende ongelijkheid kan de sociale cohesie in een samenleving aantasten. Als er grote verschillen ontstaan zullen groepen er niet meer bij willen, kunnen of mogen horen. De overheid zal er rekening mee houden bij het maken van het beleid.

Paragraaf 4

Rationalisering en modernisering

Modernisering: het geheel aan samenhangende maatschappelijke veranderingen op economisch, politiek en sociaal gebied, die vanaf de industriële revolutie hebben plaatsgevonden.

Rationalisering: de overgang van een traditionele naar een rationele samenleving. Het ordenen en systematiseren van de werkelijkheid met de bedoeling haar voorspelbaar en beheersbaar te maken.

Modernisering en Rationalisering vinden plaats op de volgende gebieden:

- **Politiek**
 - De opkomst van nationale staten en nieuwe politieke systemen.
 - De 'formalisering' van de staat: bestuur gaat zich steeds meer op officiële regels richten.
- **Cultureel**
 - De verbreiding van een stedelijk samenlevingspatroon.
 - De afbrokkeling van het traditionele religieuze wereldbeeld.
- **Cultureel en economisch**
 - Opkomst van de natuurwetenschappen en steeds grotere rol van nieuwe technologieën.
- **Economisch**
 - De opkomst en doorbraak van de markteconomie ten koste van oude economieën.

Hoofdstuk 3

Waarden en belangen

Paragraaf 1

Inleiding

Groepen kan je indelen in drie groepen in de SE. Een groep heeft altijd bepaalde redenen, waarom ze ergens voor staan.

De **twee soorten drijfveren** zijn: **waarden** en **belangen**.

Paragraaf 2

Belangen en waarden

Belangen:

Voordelen voor bepaalde groepen, zijn direct en vaak alleen interessant voor de desbetreffende groep. Over deze voordelen bestaat concurrentie, het gaat vaak om geld. Belangen spelen meestal op de korte termijn.

Waarden:

Ideeën die door mensen zo de moeite waard worden gevonden dat ze zich er langdurig voor willen inzetten. Waarden gelden voor meerdere groepen.

Idealen:

Sommigen waarden zijn idealen, deze moeten volgens aanhangers de grondslag worden van de perfecte maatschappij. Het zijn een soort universele super waarden die voor iedereen gelden in de verre toekomst. (Vb: wereldvrede).

Idealen vinden we terug in ideologieën. Dat zijn waardestelsels die er grote stromingen eraan houden.

Kijk voor een lijst met voorbeelden van waarden op blz. 48 van je tekstboek.

Mensbeelden

Mensbeelden zijn ideeën over wat de mens in wezen is:

- Hoe sociaal is de mens?
- Welke capaciteiten heeft een mens

We kunnen mensbeelden in twee typen verdelen; het **optimistische mensbeeld** en het **pessimistische mensbeeld**:

Mensbeeld:	Optimistisch	Pessimistisch
Sociale kant	Mens is van nature sociaal	Mens is uit op eigen belang
Capaciteiten kant	Ieder mens heeft veel talenten (alleen verschillende)	Mensen verschillen; talenten ongelijk verdeeld

Optimistisch mensbeeld:

Mensen zijn sociaal geboren en de mens kan veel bereiken als hij de kans daarvoor krijgt. De mensen zijn gelijkwaardig maar niet gelijk. De ene mens kan op het ene gebied iets goed en een ander weer op een ander gebied. Mensen hebben veel voor elkaar over.

Pessimistisch mensbeeld:

Mensen worden gedreven door hun eigenbelang en de talenten zijn ongelijk verdeeld. De mensen zijn ongelijk.

Paragraaf 3

Waardensystemen

Waardensystemen: een samenhangend geheel van ideeën over de gewenste maatschappij.

3 soorten waardensystemen:

1. Religies (gebaseerd op geloof in het bovennatuurlijke)
2. Levensbeschouwingen (ideeën over de mens en natuur die zowel gebaseerd op geloof als gebaseerd op wetenschap kunnen zijn)
3. Ideologieën (waarden die uitmonden in een uitgewerkte visie op de inrichting van de staat)

Ideologieën:

Een waardensysteem dat bestaat uit samenhangende ideeën over politiek en maatschappij, gegroepeerd rond centrale waarden, waarin mensbeelden als uitgangspunten terug te vinden zijn.

Stroming:

Een sociale groep met een ideologie. Mensen in een stroming denken niet allemaal precies hetzelfde. Hun ideeën zijn niet hetzelfde, maar wel aan elkaar verwant.

Drie kernvragen zijn bepalend bij ideologieën:

1. Wat voor soort economie?
 - a. Rol van de overheid en de markt.
2. Hoe moet de macht verdeeld zijn tussen burgers en overheid?
3. Hoeveel vrijheid heeft het individu bij het kiezen van eigen waarden en normen?

Intermezzo A

Beeldtaal

Zie de PowerPoint van intermezzo A op de elo. Het leren van de PowerPoint is voldoende

Periode 2

Hoofdstuk 4

De linkse en de rechtse stromingen

Paragraaf 2

De linkse ideologieën

Het linkse **optimistische mensbeeld** heeft twee uitgesproken standpunten:

1. Mensen worden sociaal geboren.
 - a. De mens is van nature sociaal en behulpzaam.
 - b. Slecht gedrag komt door een slechte invloed van de maatschappij.
2. Ieder mens heeft veel talenten, alleen verschillende.

2.1 Anarchisten

Anarchisten hebben een sterk optimistisch mensbeeld en gaan ervan uit dat de mens zichzelf kan besturen. Gezag beperkt namelijk **vrijheid** en **gelijkwaardigheid**.

Om de samenleving te organiseren komen de anarchisten met de **federatie van basisgroepen**. Hierbij wordt de overheid afgeschaft, en worden de mensen opgedeeld in kleine groepen in de plaats waar hij woont. Om de paar weken heeft een groep een andere vertegenwoordiger, die de groep vertegenwoordigt in een overkoepelende raad zit. De beslissingen worden uiteindelijk lokaal, dus binnen de groep genomen, de macht ligt dus direct bij het volk en niet bij een tussenpersoon, zoals bij parlementaire democratie.

3 kernvragen:

- Economie: kleinschalige economie. Collectieve economie; bedrijven hebben geen privébezit.
- Politieke macht: iedereen heeft evenveel macht. Grote participatie. Alle vergaderingen zijn openbaar.
- Waarden en normen: waarden en normen zijn vrij. Mensen die onsociaal gedrag vertonen worden tot verantwoording geroepen.

2.2 Communisten

Na een revolutie moet er een overgangsfase ontstaan. In deze overgangsfase wordt gebruik gemaakt van een **staatsplaneconomie**: alle productiemiddelen zijn in handen van de staat, en door planning moet de productie geoptimaliseerd worden, waardoor er welvaart zal ontstaan. Dit wordt volgehouden tot de welvaart voldoen wordt geacht om een werkelijk vrije staat te maken.

3 kernvragen:

- Economie: in de overgangstijd is er een planeconomie, waarbij de bedrijven in handen zijn van de staat.
- Politieke macht: in de overgangstijd is er een dictatuur; tegenstanders worden uitgeschakeld. Burger dient actief te participeren in de staat.
- Waarden en normen: de meeste communistische landen hebben een strenge moraal.

2.3 Radicalen

De radicalen willen toegroeien naar een milieuvriendelijke samenleving, waarin de **menselijke maat** weer gaat gelden. Het radicalisme heeft geen duidelijke gedachte over hoe deze samenleving eruit zou moeten zien.

De weg naar de nieuwe samenleving moet vreedzaam verlopen.

Zwamtheorie: de maatschappij is nu ziek en lijkt op een stervende boom. De nieuwe mentaliteit zal opkomen zoals zwammen en zal de hele boom bedekken.

Het radicalisme gaat vooral over het redden van het milieu en het beperken van de mateloze consumptie.

Radicalen willen dit ideaal bereiken door mensen meer te zeggen geven op hun werk en in de politiek.

3 kernvragen:

- Economie: kleinschalige, duurzame economie met zoveel mogelijk inspraak van arbeiders. Particulier bezit is mogelijk, mits er aan de beginselen van het radicalisme wordt gehouden.
- Politieke macht: de burgers hebben zoveel mogelijk inspraak.
- Waarden en normen: de mensen zijn vrij in hun waarden en normen.

Paragraaf 3

De rechtse ideologieën

De rechtse ideologieën hebben een overwegend **pessimistisch mensbeeld:**

1. Mensen zijn uit op eigenbelang.
2. Mensen verschillen, talenten zijn ongelijk verdeeld.

De lichaamsmetafoor:

De lichaamsmetafoor is de manier hoe rechtse ideologieën de maatschappij willen inrichten. De maatschappij is natuurlijk gegroeid en er moet voor gezorgd worden dat de maatschappij zich op een rustige manier kan ontwikkelen. Net zoals je in een lichaam kan snijden, mogen er grote veranderingen gedaan worden, tenzij een lichaamsdeel zo wordt aangetast dat het hele lichaam wordt aangetast.

Het **gezin** staat centraal bij de lichaamsmetafoor en wordt ook vergeleken met de verschillende organen.

Lichaam	Gezin	Maatschappij
Hoofd: bestuur van het lichaam.	De <u>vader</u> die de plicht heeft goed voor zijn gezin te zorgen en de regels rechtvaardig toe te passen.	De <u>elite</u> die de plicht heeft goed voor de burgers te zorgen en de regels te handhaven.
Borstkas: geeft stevigheid.	De <u>beschermende vader</u>	<u>Soldaten en politie.</u>
Hart: plaats van het gevoel	De <u>verzorgende moeder</u> , die in het middelpunt staat en liefde uitstraalt.	De <u>vrouwelijke burgers</u> die in de verzorgende beroepen thuis horen.
Voortplantingsorgaan: zorgt voor het voortbestaan.	De <u>vrouw</u> die voorbestemd is om kinderen te krijgen.	De <u>vrouwelijke burgers</u> , die ervoor moeten zorgen dat er een gezond volk opgroeit.
Ledematen: voeren uit wat het hoofd beveelt.	De <u>kinderen</u> die gehoorzaamheid verschuldigd zijn aan hun ouders.	Alle <u>burgers</u> die het gezag moeten gehoorzamen.

Uit de metafoor zijn een aantal **rechtse waarden** te halen:

1. Harmonie
2. Het gezin als hoeksteen van de samenleving
3. Het heilige leven in de moederschoot
4. Gezag
5. Orde en tucht
6. Elite

3.1 Conservatieven

Conservatieven streven naar **behoud** of **verandering naar vroeger**. Een **elite** heeft de macht en moet haar gezag laten gelden als dat nodig is. De burgers behoren rechtvaardig en menselijk behandeld te worden.

Binnen het conservatisme zijn er twee richtingen:

1. **Moderne conservatieven** (neo-conservatieven)
 - a. Nadruk op onoverbrugbare ongelijkheid en op economische waarden.
 - b. Nauwelijks geloof in de lichaamsmetafoor.
2. **Confessionele conservatieven**
 - a. Nadruk op morele kant: er zijn door god gegeven eeuwige waarden en normen, en daar moet de mens zich aan houden.
 - b. Sterk geloof in de lichaamsmetafoor.
 - c. Zorgen voor medemens, met name zwakkeren.

3 kernvragen:

- Economie: een kapitalistische economie, zoveel mogelijk in handen van een elite. Weinig sociale voorzieningen. De elite bestrijdt armoede doormiddel van liefdadigheid.
- Politieke macht: er wordt voorkeur gegeven aan een deskundige elite, maar een vertegenwoordigende democratie is ook mogelijk.
- Waarden en normen: een afgezwakte lichaamsmetafoor: de mens dient zich aan de traditionele normen en waarden te houden.

3.2 Reactionairen en fundamentalisten

De **reactionairen** gaan uit van de ongelijkheid en de ongelijkwaardigheid tussen mensen. Reactionairen discrimineren; sommige mensen zijn meer waard dan anderen.

Fundamentalisten zijn confessionele reactionairen, dus religieus.

3 kernvragen:

- Economie: een economie in handen van particulieren. De staat trekt zich terug uit de economie.
- Politieke macht: Een elite regeert. (Fundamentalisten houden zich aan de strenge wetten van hun geloof).
- Waarden en normen: een sterke lichaamsmetafoor bepaalt de waarden en normen.

3.3 Fascisten

Fascisten hebben dezelfde ideeën als de reactionairen, maar willen met **geweld de minderwaardigen onderdrukken**. Fascisten gaan uit van een extreem pessimistisch mensbeeld en zijn ook van mening dat de mens egoïstisch dient te zijn.

Het 'eigen volk' wordt altijd voorgetrokken bij de fascisten, aangezien er een **voortdurende strijd** plaatsvindt in de samenleving.

De belangrijkste waarden van fascisten zijn:

- Brute macht
- Krachtdadig gezag
- Harmonieus gezin
- Onoverwinnelijk

3 kernvragen:

- Economie: een kapitalistische economie, met voorzieningen voor het eigen volk.
- Politieke macht: de leider beveelt. De elite voert deze bevelen blindelings uit.
- Waarden en normen: een extreme lichaamsmetafoor: de vrouw heeft geen andere rol, dan het krijgen van kinderen.

Hoofdstuk 5

De middenstromingen

Paragraaf 1

Inleiding

Middenideologieën zijn ideeënstelsels waarin ideeën gecombineerd worden die van verschillende afgezwakte mensbeelden afkomstig zijn.

Middenideologieën hebben geen vaste opvattingen, de opvattingen zijn voornamelijk afkomstig van andere, afgezwakte, ideologieën en worden gecombineerd in de middenstromingen.

Paragraaf 2

Sociaal-democraten

De sociaal-democraten zijn een middenstroming die binnen de bestaande maatschappij naar meer gelijkheid en vrijheid streeft. Via de parlementaire democratie moeten stap voor stap verbeteringen aangebracht worden.

3 kernvragen:

- Economie: vrije ondernemingswijze productie beperken en de markt minder ruimte geven. Opbouw van sociale voorzieningen stelsel.
- Politieke macht: vertegenwoordigende democratie, decentralisatie.
- Waarden en normen: ruime vrijheid om eigen waarden en normen te kiezen. Veel sympathie voor emancipatiebewegingen.

Paragraaf 3

Liberalen

De **vrijheid** (voornamelijk individuele en persoonlijke) staat centraal.

Economische vrijheid: de overheid heeft een terughoudende rol binnen de economie.

Ieders privéleven moet zo min mogelijk gehinderd worden door de staat, zodat iedereen persoonlijke, vrije keuzes kan maken.

3 kernvragen:

- Economie: vrije ondernemingswijze productie met een terughoudende overheid garandeert welvaart en vrijheid. Sociale voorzieningen zijn nodig, maar moeten geen hindernis vormen voor de economie.
- Politieke macht: parlementaire democratie.
- Waarden en normen: vrijheid in het kiezen van eigen normen en waarden.

Paragraaf 4

Middenconfessionelen

De middenconfessionelen stellen vanuit het geloof, het **harmoniedenken** voorop. De nadruk ligt op de waarde van het gezin en de samenleving.

Harmoniedenken staat voorop, dus er moet naar eensgezindheid worden gezocht. De lichaamsmetafoor is in een afgezwakte vorm terug te vinden bij de middenconfessionelen.

Harmoniemodel: problemen moeten in voortdurend overleg opgelost worden.

Conflictmodel: de tegenstellingen in de maatschappij moeten zo duidelijk mogelijk zichtbaar worden, omdat alleen dan de onderliggende groep de kans heeft voor haar belangen op te komen en meer macht te krijgen.

3 kernvragen:

- Economie: de mens beheert de wereld in naam van god. Vrije ondernemingswijze productie, maar de solidariteit voor zwakkeren is belangrijk.
- Politieke macht: parlementaire democratie.
- Waarden en normen: afgezwakte lichaamsmetafoor. Mens moet leven volgens de normen en waarden van zijn geloof. Het gezin is belangrijk.

4.1 Linkse en rechtse confessionelen.

Links-ideologische confessionelen: idealen zijn op vrede en gerechtigheid gericht. Dat uit zich in de hulp voor de armen. Moeite met abortus en euthanasie, maar aanvaarden het wel.

Rechts-ideologische confessionelen: gezin en gezag staan centraal. Redelijke sociale voorzieningen. Strenge man-vrouw verdeling: de vrouw mag pas werken als de kinderen het huis uit zijn. Fel tegen abortus en euthanasie.

Paragraaf 5

Pragmatici

De pragmatici willen zonder vaste uitgangspunten de democratie en de gang van zaken in de politiek en de economie beter laten verlopen.

De pragmatici zijn eigenlijk geen stroming, maar een groep met een houding. Pragmatici zijn lichtelijk progressief in westerse landen en zoeken naar mogelijkheden om de burgers meer stem te geven in de politiek.

Pragmatici nemen de belangrijkste ideeën van de maatschappij over, ze zitten dan ook altijd in de buurt van regeringen.

Het kenmerk van pragmatici is dat ze zich steeds blijven afvragen welke maatschappij ze eigenlijk willen. De pragmatici hebben echter geen duidelijk beeld van de ideale maatschappij, maar wel van een beter werkende maatschappij.

Zie blz. 106 voor de tekenregels van de pragmatici.

Hoofdstuk 6

De cultuur

Paragraaf 1

Wat is een cultuur?

De Nederlandse cultuur is **pluriform**, dat betekent dat onze cultuur veelvormig is. Cultuur wordt aangeleerd, maar kan ook veranderen door de omgeving waar je in leeft.

Cultuur hangt af van:

- Omgeving
- Groep
- Waarden en normen

Een cultuur bestaat uit **vier lagen**:

1. Waardensystemen.
 - I. De diepste overtuigingen van waaruit wordt geleefd en gehandeld.
 - II. Bijvoorbeeld een geloof, een levensbeschouwing of een ideologie.
2. Gedrag.
 - I. Gedragsregels binnen een groep.
 - II. Gebaseerd op normen en waarden.
3. Instituties.
 - I. De instellingen die vertrouwde gebruiken en patronen in stand houden en controleren.
 - II. Bijvoorbeeld het huwelijk, school, vriendengroep.
4. Betekenissen.
 - I. Betekenissen gegeven aan de dingen om je heen.
 - II. Je hebt daar een gevoelswaarde bij.

Culturen in samenleving:

- Dominante cultuur (één cultuur is overheersend)
- Tussen cultuur (overgangscultuur)
- Subcultuur (voor een deel afwijkend)
- Tegen cultuur (groep die zich afzet tegen de dominante cultuur)

Dominante cultuur	Subculturen	Tegenculturen
Typische manier van leven.	In sommige onderdelen andere manier van leven.	Verzetsgedrag.
Centrale waarden die voor iedereen gelden.	Centrale waarden die door iedereen worden geaccepteerd.	Eigen waarden die botsen met belangrijke instituties van de dominante cultuur.

Leefstijl: geheel van voorkeuren en gedrag van een persoon.

Verschil leefstijl – cultuur:

- Een leefstijl is vluchtiger, mode en trendgevoelig.
- Leefstijl is individueler.

Paragraaf 2

Typologie

Je kunt cultuur op twee manieren indelen:

1. Het verschil tussen traditionele (agrarische) cultuur en stedelijke cultuur.
2. Indeling van **Hofstede**; verschil niet in types, maar in kenmerken.
 - a. Grote of kleine machtsverschillen.
 - b. Wel of niet openstaan voor het onbekende.
 - c. Individualisme of collectivisme.
 - d. Gescheiden of overlappende rolverdeling tussen man en vrouw.

Paragraaf 3

Ontstaan van de Nederlandse cultuur

Al eeuwenlang komen groepen mensen naar Nederland om een beter bestaan te vinden. In onderstaand schema is te zien welke groepen mensen naar Nederland zijn gekomen.

Wanneer?	Welke groepen?	Waarom kwamen ze?
1500	1000 Spaanse en Portugese Joden	Op de vlucht voor katholieke koning
1635-1800	20.000 Joden uit Polen en Rusland	Vluchtelingen
1680-1720	55.000 protestanten (Hugenoten)	Vluchtelingen uit Frankrijk door beperking van godsdienstuitoefening
1900	1200 Chinezen	Zeelieden, voornamelijk werkzaam in de scheepsindustrie
1930	Polen en Italianen	Mijnwerkers in Limburg en terazzo-werkers (granieten vloeren en aanrechten leggers)
1949	280.000 Indische Nederlanders	Gevolg van dekolonisatie – Nederlandse koloniale kerens terug, m.n. strijders tegen de onafhankelijkheid, die als landverraders worden gezien
1950-1960	Surinamers en Antillianen uit hogere inkomensgroepen	Studenten
1970	Antilliaanse jongeren uit lagere sociaal-economische klassen	Grote werkloosheid in de Antillen
1950-1972	30.000 Spanjaarden, Portugezen, Italianen, Grieken, Turken en Marokkanen	Gastarbeiders, werkzaam in de traditionele industrietakken, bv. Textiel-, metaalindustrie en de scheepsbouw
1975	200.000 Surinamers	Door de Surinaamse onafhankelijkheid
1980/1990	Turkse en Marokkaanse immigranten	Gezinshereniging/gezinsvorming
Vanaf 1990	Asielzoekers van binnen en buiten Europa	Wegens oorlog in eigen land

Paragraaf 4

Ontstaan van een dominante Nederlandse cultuur en veranderingen.

Verzuiling: mensen doen alles in groepen, bijvoorbeeld protestanten: kerk, school en vaak ook verenigingen.

Ontzuiling: deze groepen worden langzaam opgeheven, en mensen leven weer samen.

Secularisering: mensen onttrekken zich van de kerken, kerk verliest grip op de maatschappij.

Verzuiling en Ontzuiling

- Verzuiling sinds 16^e eeuw met de opkomst van de protestanten.
- De ontzuiling begon rond 1960 (met de opkomst van tv).
- Mensen maakten zich los van hun kerk, gingen minder naar diensten (secularisering).
- Verzuilde organisaties (MM) zoals scholen, ziekenhuizen, zorginstellingen verliezen hun "kleur".

Deconfessionalisering: minder mensen herkennen zich in een (traditioneel) geloof.

Individualisering: ieder zoekt zijn eigen weg en bemoeit zich voornamelijk met zichzelf.

Culturele differentiatie: het ontstaan van veel verschillende culturen.

Sinds de jaren 60 wordt de burger spraakzamer tegenover de politiek. Het volk wil zelf iets te zeggen hebben. Burgers eisten hun zeggenschap op en kregen meer inspraak.

Het proces, waarin de burger meer inspraak krijgt binnen de politiek heet **democratisering**.

Emancipatie: een strijd naar gelijke rechten, door een minderwaardige groep zoals bijvoorbeeld homo's of vrouwen.

Dus de Nederlandse cultuur is zoals hij is door:

1. Migratiestromen
2. Zuilen/ontzuiling
3. Individualisering
4. Democratisering en emancipatie

Paragraaf 5

Kenmerken van de Nederlandse cultuur

Discriminatie: mensen worden niet beoordeeld en behandeld naar hun persoonlijke kwaliteiten, maar naar kenmerken van een groep waartoe ze worden gerekend.

Lees de rest van paragraaf 5 op blz. 125-127 een keer door, deze paragraaf is niet heel belangrijk voor de toets.

Paragraaf 6

De Nederlandse pluriforme samenleving in de praktijk: het beleid

3 soorten immigranten (buiten de EU):

- **Economische migranten**
 - Alleen als we ze kunnen inzetten in de maatschappij, meestal hoogopgeleide mensen.
- **Vluchtelingen**
 - Alleen welkom als ze voldoen aan de definitie van het VN-Vluchtelingenverdrag (verdrag van Genève)
- **Gezinsvorming/-hereniging**
 - Nog weinig, de eisen zijn streng.

Als mensen naar Nederland verhuizen nemen ze hun eigen cultuur mee. Na een tijdje ontwikkelen ze een tussen cultuur. De begrippen m.b.t. aanpassen van immigranten en Nederlanders lees je in onderstaande tabel:

	WIJ: niet aanpassen	WIJ: aanpassen
ZIJ: niet aanpassen	Segregatie	Accommodatie
ZIJ: aanpassen	Assimilatie	Integratie

1. **Segregatie:** leven grotendeels apart van elkaar. Wederzijds geen aanpassing. Kan leiden tot het ontstaan van een tegencultuur.
2. **Accommoderen:** tussencultuur past zich nauwelijks aan en behoudt grotendeels eigen typische karakter.
3. **Integreren:** Wederzijds proces waarbij de tussencultuur een van de vele subculturen wordt.
4. **Assimileren:** sub-/tussencultuur lost volledig op in de dominante cultuur en is niet meer te onderscheiden.

Integratiebeleid Nederland:

Gebaseerd op twee sporen

1. Immigranten moeten kennis en vaardigheden eigen maken (inburgeringscursus):
 - Taal
 - Kennis over de samenleving
 - Praktijk
1. Bedrijven, voorzieningen en de autochtone bevolking moeten zelf voldoende openstaan voor de immigranten.

Het integratiebeleid is gebaseerd op:

- Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (UVRM)
- Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM)
- Grondwet

Mensenrechten: alle mensen hebben gelijke rechten. Er is gelijkheid tussen man en vrouw, discriminatie is verboden en ze waarborgen een eerlijk proces.

Er bestaat onenigheid in hoeverre mensenrechten mondiaal toegepast moeten worden:

- **Universalisme**
 - “Mensenrechten zouden overal ter wereld moeten gelden”.
- **Cultuurrelativisme**
 - “Wat de mensenrechten zouden moeten zijn verschilt per cultuur”.

Hoofdstuk 7

De Nederlandse rechtsstaat

Paragraaf 1

Wat is een rechtsstaat?

Een staat heeft drie kenmerken:

1. Een staat heeft een precies omschreven afgebakend grondgebied.
2. Binnen een staat woont een bevolking met een aantal gemeenschappelijke kenmerken als geschiedenis, taal en cultuur.
3. De staat heeft binnen dit gebied het hoogste gezag. Dit betekent dat de staat fysiek geweld mag gebruiken tegen hen die de wet overtreden.

Er zijn drie soorten regels in het staatsrecht:

1. Regels die de vrijheid van burgers beschermen, ofwel de macht van de staat inperken.
2. Regels die staatsgeweld tegen burgers aan banden leggen.
3. Regels die misbruik van staatsgeweld tegen burgers moet voorkomen.

In een **democratische rechtsstaat** is de overheid dus gebonden aan het recht. Dit moet garanderen dat burgers geen machtswillekeur van de overheid ondervinden. De overheidsmacht is beperkt door **fundamentele rechten en vrijheden van de burger**.

Trias politica (machtenscheiding):

De trias politica bestaat uit de wetgevende macht, de uitvoerende macht en de rechtsprekende macht. Deze machten staan los van elkaar zodat ze elkaar kunnen controleren.

Wetgevende macht: de eerste en tweede kamer. Door de burgers gekozen.

Uitvoerende macht: het dagelijkse bestuur gekozen door de vertegenwoordigers van de wetgevende macht. De uitvoerende macht moet verantwoording afleggen bij de volksvertegenwoordiging.

Rechtsprekende macht: biedt bescherming en verdediging als de rechten van de burgers of de overheid worden geschonden of bedreigd.

Paragraaf 2

Typologie en begrippen

2.1 De rechtsstaat

Legaliteitsbeginsel: feiten zijn alleen strafbaar als er voordien een wet bestond waarin die strafbaar gesteld werden. De burger en de overheid worden gelijk behandeld en mogen alleen aangepakt worden op basis van wetten die eerder bestonden.

De rechtstaat heeft de volgende kenmerken:

1. Alle burgers hebben gelijke rechten.
2. Er is sprake van het legaliteitsbeginsel.
3. Er is sprake van een machtscheiding (Trias Politica).
4. Er is sprake van in de wet vastgestelde grondrechten (mensenrechten)
 - a. Klassieke individuele grondrechten
 - b. Moderne sociale grondrechten.

Klassieke (individuele) grondrechten:

Overheid mag, op uitzonderingen na, geen inbreuk hierop maken. bijv. vrijheid van meningsuiting en godsdienst. Passieve opstelling

Moderne (sociale) grondrechten:

De overheid heeft zorgplicht, maar het is niet door burgers afdwingbaar. Bijv. onderwijs, huisvesting en zorg. Actieve opstelling

2.2 Het rechtssysteem

Het recht regelt niet alleen de verhoudingen tussen de burgers en de overheid, maar ook tussen de burgers onderling.

Publiekrecht: de verhouding tussen de burger en overheid. (Vb: staatsrecht, strafrecht en belastingrecht)

Privaatrecht: de verhouding tussen burgers onderling. (Vb: burgerlijk recht en handelsrecht)

Volkenrecht: recht met betrekking tot meerdere landen die samenwerken op basis van internationale afspraken. (Vb: De rechten van de mens (Verenigde Naties))

- **Publiekrecht:** (tussen burgers en overheid; verticaal)
 - **Staatsrecht** gaat over de inrichting van de staat
 - **Strafrecht** regelt de straffen voor wetsovertreders.
 - **Belastingrecht** regelt de financiering van de overheid
- **Privaatrecht:** (tussen burgers onderling; horizontaal)
 - **Personen- en familierecht** regelt huwelijk, echtscheiding, geboorte
 - **Handelsrecht** regelt de handel; koop en verkoop
- **Internationaal recht:** volkenrecht (van bijv. EU of VN)
 - **EVRM** regelt de mensenrechten in de EU
 - **UVRM-intentieverklaring** mensenrechten

Paragraaf 3

Het ontstaan van de rechtsstaat

- Al duizenden jaren oud: wetten van **Hammoerabi/Tien geboden**
- In M.E. **Magna Charta** (1215, Engeland) grenzen aan macht koning (voor de adel)
- Tijdens opkomst Protestantisme "**Acte van Verlatinghe**" (1581) de vorst kan afgezet worden.
- "**Bill of Rights**" (1688) toestemming parlement nodig.
- '**Declaration of Independence**' (1776) met eerste mensenrechten, vrijheid en gelijkheid.
- **Franse Revolutie** (1789) met leus "vrijheid, gelijkheid en broederschap" en Verklaring van de Rechten van Mens en Burger. Klassieke grondrechten.
- Na de **Russische Revolutie** (1917) met eerste aandacht voor sociale mensenrechten.
- '**Universele Verklaring van de Rechten van de mens**' in 1948 door VN → EVRM (1951)

Paragraaf 4

De Nederlandse rechtsstaat in de praktijk

De Nederlandse rechtsstaat verandert steeds en is dus moeilijk in beeld te brengen.

Over het algemeen is Nederland een **civil society**. Dat houdt in dat er een sterk maatschappelijk middenveld is. In Nederland zijn veel georganiseerde groepen die zich bezighouden met burgerrechten (Vb: Amnesty International).